

Wstęp

W kontekście aktualnych zmian w polityce oświatowej, bardzo istotne staje się spojrzenie na problematykę edukacyjną i zawodową dzieci, młodzieży i dorosłych z niepełnosprawnościami sensorycznymi, a także zaburzeniami mowy i komunikacji. Aktualne przepisy prawa oświatowego w Polsce dają możliwość uczniom z niepełnosprawnością na równy dostęp do powszechnego systemu edukacji, określają zakres pomocy psychologiczno-pedagogicznej, realizację specjalnych potrzeb edukacyjnych, a także wskazują osoby będące odpowiedzialne za ich realizację. Niniejsza publikacja składa się z 10 artykułów. W artykule pierwszym Marzena Zaorska przedstawia sytuację edukacyjno-zawodową osób z niepełnosprawnościami sensorycznymi. Autorka, odwołując się do zapisów zawartych w Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych uchwalonej przez Organizację Narodów Zjednoczonych, wskazuje wiele barier, a także problemów doświadczanych przez środowisko osób niepełnosprawnych. W treści artykułu zawarto opinie przedstawicieli środowiska osób niesłyszących i niewidomych na temat ograniczeń, przejawów dyskryminacji, jak również zawarto propozycje adresowane do sfery edukacji oraz pracy i zatrudnienia. W kolejnym artykule Małgorzata Czerwińska zaprezentowała specyfikę przestrzeni informacyjnej osób z niepełnosprawnością wzroku jako elementu składowego ich kultury informacji. Koncentrując się na systematycznej analizie dokumentów i wieloletniej obserwacji uczestniczącej, Autorka zaprezentowała rozwiązania prawne dostępu osób z niepełnosprawnością

wzroku do informacji, uwarunkowania sfery orientacyjno-poznawczej niewidzącego użytkownika informacji, specyfikę udostępniania informacji. Rozważania Autorki prowadzą do wskazania na ograniczenia w dostępie do informacji osób niepełnosprawnych wzrokowo, co prowokuje do wysunięcia zarówno postulatów rozwiązań praktycznych, jak i propozycji badawczych dotyczących wieloaspektowej analizy kultury informacji osób z niepełnosprawnością wzroku w Polsce. Zagadnienia te po części kontynuowane są przez Kamilę Miler-Zdanowską, której celem jest przedstawienie sposobów poruszania się osób z niepełnosprawnością wzroku ze szczególnym zwróceniem uwagi na wykorzystanie nowoczesnych technologii. Artykuł zawiera także klasyfikację i charakterystykę elektronicznych pomocy wykorzystywanych w orientacji przestrzennej i samodzielnym poruszaniu się osób niewidomych. Autorka prezentuje korzyści i trudności wynikające z używania tego typu nowoczesnych urządzeń. Przedstawia ciekawe projekty badawcze dotyczące konstruowania i testowania nowych rozwiązań technologicznych w Polsce. Problematyka niepełnosprawności wzrokowej kontynuowana jest także przez Izabellę Kucharczyk. Autorka przedstawia niezwykle ciekawe badania własne, których celem było określenie, czy istnieją różnice w zakresie osiągnięć szkolnych uczniów z niepełnosprawnością wzroku i uczniów widzących w okresie adolescencji, a także, czy można odnaleźć zależności pomiędzy samoświadomością stanów emocjonalnych pojawiających się u uczniów z niepełnosprawnością wzroku znajdujących się w okresie adolescencji a ich osiągnięciami w nauce szkolnej. Jak podkreśla Autorka, poznanie, rozumienie i umiejętność analizowania przeżywanych emocji jest bardzo ważna w procesie kształtowania się relacji z innymi ludźmi, tworzenia związków, nabywania kompetencji przydatnych w dorosłym życiu. Samoświadomość własnych stanów emocjonalnych pozwala na samorozwój, zwiększa poczucie własnej skuteczności oraz samoocenę.

Problematykę dotyczącą kształcenia i wychowania osób z uszkodzonym słuchem otwiera artykuł Magdaleny Olempskiej-Wysockiej dotyczący aktualnych tendencji w wyborze formy kształcenia uczniów z uszkodzonym słuchem. Celem artykułu jest przedstawienie zmian

w zakresie kształcenia osób niesłyszących i słabosłyszących, które dokonały się na przestrzeni ostatnich siedmiu lat. Tendencje kształcenia dzieci z uszkodzonym słuchem jednoznacznie wskazują na odchodzenie od specjalnych form kształcenia na korzyść szkolnictwa ogólnodostępnego i integracyjnego. Zmiany te stanowią jednak pewnego rodzaju wyzwanie zarówno dla nauczycieli, rodziców, jak i samego ucznia z uszkodzonym słuchem. W artykule także podkreślono istotę aspektów społeczno-kulturowych i emancypacyjnych oraz ideę edukacji dwujęzycznej, za którą silnie optują środowiska niesłyszących w Polsce. Kolejny artykuł, Magdaleny Magierskiej-Krzysztoń, wskazuje, że głębokie uszkodzenie słuchu powstałe w okresie prenatalnym lub w momencie narodzin dziecka jest niepełnosprawnością, która w znaczny sposób utrudnia pełnoprawne funkcjonowanie w społeczeństwie ludzi słyszących. Szczególnie odczuwalną konsekwencją wystąpienia głębokiej wady słuchu jest brak bądź też znaczne opóźnienie w rozwoju mowy dźwiękowej i nabywaniu języka. Autorka objęła badaniami 54 dzieci niesłyszących od urodzenia, zaimplantowanych bilateralnie w trybie sekwencyjnym. Implantacji dokonano w Klinice Otolaryngologii i Onkologii Laryngologicznej Uniwersytetu Medycznego w Poznaniu. Uzyskane wyniki wskazują na stały, dynamiczny wzrost umiejętności słuchowych i językowo-komunikacyjnych w badanej grupie.

Następnie Aleksandra Rożek przedstawiła problematykę funkcjonowania słyszącego rodzeństwa osób z ubytkiem słuchu na różnych etapach rozwojowych. W artykule wskazano także czynniki decydujące o budowaniu pozytywnych relacji między rodzeństwem słuchacza a głuchym. Jak podkreśla Autorka, mogą one implikować psychospołeczne funkcjonowanie słuchu w wieku dorosłym. Istotnym jest zatem postawienie sobie pytania, co zrobić, żeby słyszące rodzeństwo odnosiło jak najwięcej korzyści z sytuacji rodzinnej i społecznej, w której się znalazło, jak również co zrobić, aby minimalizować ewentualne straty wynikające z faktu posiadania rodzeństwa z zaburzeniem słuchu.

Kolejny artykuł, Renaty Marciniak-Firadzy, wskazuje na istotne aspekty dotyczące kompetencji słowotwórczej dzieci z niepełno-

sprawnością intelektualną. Jak podkreśla Autorka, opis zrozumienia (przyjmowanie, dekodowanie, interpretacja) oraz tworzenia (wyrażanie, kodowanie) struktur słownych dzieci z lekką niepełnosprawnością intelektualną oraz określenie, w jaki sposób struktura słowno-formacyjna istnieje w świadomości językowej takich dzieci, jest niezwykle ważna w kontekście rozwoju ich kompetencji językowej i komunikacyjnej, a także pozwoli m.in. odpowiedzieć na pytania nurtujące wielu pedagogów, czy dzieci z niepełnosprawnością intelektualną są w stanie realizować tę samą dla wszystkich podstawę programową, czerpać wiedzę z podręczników szkolnych, przystępować do sprawdzianów oraz egzaminów kompetencyjnych na ujednoliconych zasadach.

Szczegółowa diagnoza logopedyczna dziecka niepełnosprawnego w stopniu umiarkowanym jako podstawa skutecznej terapii – studium przypadku, to artykuł, w którym podkreślono rolę mowy i języka jako tych, które mają silny wpływ na rozwój umysłowy i emocjonalny człowieka. Różnego rodzaju zaburzenia mowy, które przeszkadzają w codziennym funkcjonowaniu, porozumiewaniu się oraz zaspokajaniu podstawowych potrzeb przyczyniają się do zaburzeń funkcjonowania społecznego. Autor, Mateusz Szurek, zwraca uwagę, jak ważna jest szczegółowa diagnoza logopedyczna będąca fundamentem w późniejszym procesie terapeutycznym. Prezentuje ją na przykładzie dziecka niepełnosprawnego intelektualnie w stopniu umiarkowanym. W końcowej części tekstu przedstawiono program terapii logopedycznej.

Opracowanie zamyka artykuł Noah Bar Gosen, dotyczący modelowych nauczycieli. Jak wskazuje Autorka, przez lata badacze poszukiwali definicji dobrego nauczyciela, próbując określić jego idealne cechy. Przeprowadzając badania jakościowe, Autorce udało się wyodrębnić pięć głównych cech, które stanowią o wyjątkowości nauczycieli: holistyczne postrzeganie ucznia, identyfikowanie i zaspokajanie indywidualnych potrzeb uczniów, koncentracja na relacjach między nauczycielami a nauczycielami, kreatywne nauczanie, poczucie misji i inspirująca osobowość. Jak podkreśla Autorka, klucz do osiągnięcia wyższych osiągnięć w zakresie edukacji jest w rękach nauczycieli.

Tom ten uzupełnia sprawozdanie z Seminarium Naukowego „Aktualne tendencje we wspomaganiu rozwoju dzieci i ich rodzin”, która odbyła się na WSE UAM w Poznaniu, a także recenzja książki M. Bystrzanowskiej *Mutyzm wybiórczy. Poradnik dla rodziców, nauczycieli i specjalistów*, która ukazała się nakładem Oficyny Wydawniczej „Impuls”.

Magdalena Olempska-Wysocka
Redaktor tomu